

6. <http://zal.te.ua/index.php/statti/investycijni-proekty/211-perspektyvni-investycijni-propozyciji-naselenyh-punktiv-zalishchyykogo-rajonu>

References:

1. Materialy` staty`sty`chnoyi zvitnosti za formoyu 6-zem po Chortkivs`komu i Zalishhecz`komu rajonax.
2. Svy`nko J.M. Nary`s pro pry`rodu Ternopil`s`koyi oblasti: geologichne my`nule, suchasny`j stan / J.M. Svy`nko – Ternopil` : Navchal`na kny`ga – Bogdan, 2007. – 192s
3. Cokil K. Struktura zemlekory`stuvannya ta zapovidnosti richkovy`x sy`stem Ternopil`shhy`ny` / K.Sokil // Naukovi zapy`sky` TNPU. Seriya: geografiya. – Ternopil`, 2010,# 2. – 265-272s.
4. Czary`k L.P. Ekologo-geografichni doslidzhennya tery`toriyi: teoriya i prakty`ka (na materialax Ternopil`s`koyi oblasti) / L.P.Czary`k – Ternopil` : Navchal`na kny`ga "Bogdan", 2006 -
5. Czary`k P.L. Geoeologichna sy`tuaciya doly`ny` richky` Dzhury`n/ P.L.Czary`k, I.M.Vitenko// Naukovi zapy`sky` TNPU. Seriya:geografiya. – Ternopil`, 2007, # 2. – S. 210-215.
6. <http://zal.te.ua/index.php/statti/investycijni-proekty/211-perspektyvni-investycijni-propozyciji-naselenyh-punktiv-zalishchyykogo-rajonu>

Резюме:

Бакало О. СТРУКТУРА ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕРРИТОРИИ СЕЛЬСКИХ РАД В БАСЕЙНЕ РЕКИ ДЖУРИН.

В данной статье приводится краткая характеристика бассейна реки Джуриин, которая протекает по территории Тернопольской области. Материалами для публикации послужили данные статистической отчетности областной государственной администрации. В пределах речного бассейна проанализирована структура землепользования на предмет степени ее сбалансированности. Для составления детального анализа было проанализировано состояние земельных угодий в границах сельских советов Чортковского и Залещицкого административных районов, приуроченных к бассейну реки Джуриин. В процессе анализа были также выявлены геоэкологические проблемы, связанные с высокой степенью сельскохозяйственного освоения территорий (пахотные земли, луга и значительная часть застроенных земель в окрестностях населенных пунктов), невысокой долей лесных насаждений и отсутствием выделенных водоохраных зон на отдельных участках речной долины. Степень сбалансированности только одной из рассмотренных сельских рад приближаются к норме, в остальных структура земельных угодий определена как неудовлетворительная. В результате анализа было рекомендовано часть эрозийных и малопродуктивных земель отвести под луга и леса, предложена система мероприятий по восстановлению сбалансированного землепользования в речном бассейне Джуриина.

Ключевые слова: речной бассейн, речная долина, состояние природопользования, сбалансированность землепользования, экосостояние ландшафтов.

Summary:

Bakalo O. STRUCTURE OF VILLAGE COUNCILS LAND USAGE IN THE BASIN DZHURYIN.

This article provides a brief description of Dzhuryn Basin, which flows through the Ternopil region territory. Materials for publication was compiled using statistical reports of governmental regional administration. Within a river basin was analyzed the structure of land use for the extent of its balance. To compile a detailed analysis was reviewed state land within the boundaries of Chortkiv and Zalischyki areas, including dedicated to river basin Dzhuryn local areas. The analysis also identified geoenvironmental problems associated with a high degree of agricultural development areas (plowing, meadows and a large part of the built-up land in the vicinity of settlements), a small amount of forest plantations and the lack of water protection zones allocated in some areas. Another reason of such situation in the area is low ecological culture of the population which leads to clogging at shoreline waste, garbage dump, disorganized rest on the river banks. The degree of balance is only one of the considered rural pleased approaching the norm in the rest of the structure of land is defined as unsatisfactory. The analysis was recommended to erosion and low productivity of the land take by meadows and forests, proposed a system of measures to restore the balance of land use in the river basin Dzhuryn.

Keywords: river valley, river system, river Dzhuryn, environmental condition of land use, land structure, arable land.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 18.11.2015р.

УДК 919.9

Оксана ПИЛИПЧУК

ПОЛІАСПЕКТНІ ВИМІРИ СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ДП "БЕРЕЖАНСЬКОГО ЛМГ"

Розглянуто питання поліаспектного підходу до розвитку лісового господарства на прикладі ДП "Бережанського ЛМГ" у контексті сучасних стратегій сталого розвитку. Проаналізовано основні показники вікової і породної структури лісів, їх поділ на основні категорії, структуру лісового фонду за категоріями ділянок за період 2003, 2013 років. Створено картографічні діаграми розподілу лісів за віковими групами і лісоутворюючими породами, проаналізовано екологічний стан лісів. Підтримано пропозицію щодо створення регіонального ландшафтного парку "Бережанське Опілля" на землях з багатим потенціалом природних і історико-культурних рекреаційних ресурсів, та створення в лісовому урочищі "Малинівка" ботанічного

заказника загальнодержавного значення.

Ключові слова: лісокористування, Бережанське ЛМГ, сталий розвиток, поліаспектні виміри.

Постановка проблеми: Ліси – важлива ланка у системі сталого – еколого-збалансованого розвитку. Основною ціллю сталого розвитку лісового господарства є збереження і відновлення біорізноманіття лісів шляхом створення природно-заповідних територій, цілеспрямованого догляду за лісами, своєчасного проведення лісовідновних, лісовпорядкувальних заходів.

Ліс – складна екологічна система, всі компоненти якої тісно взаємозв'язані між собою і з оточуючим середовищем. Становлення цих взаємозв'язків відбувалось і регулювалось протягом тривалого періоду, тому лісові угруповання відзначаються певною стійкістю і збалансованістю. Тому користування лісом, особливо господарське істотно впливає на всі його компоненти, і на соціально-економічні умови території і має враховувати багатоаспектну цінність лісів. Стале лісокористування – це збалансоване, виважене використання багатих господарських, рекреаційних, естетичних, природоохоронних та інших функцій лісу в інтересах регіону та його місцевих громад. Територія Бережанського ЛМГ репрезентує не тільки високопродуктивні ліси господарського призначення, а й унікальні на Тернопіллі ландшафти з надзвичайно високим рекреаційним і заповідним потенціалом, а тому їх використання має бути науково обґрунтованим і поліаспектним.

Аналіз дослідження і публікації: Нинішня територія ДП "Бережанського ЛМГ" досліджувалась відомими науковцями ще з початку ХХ ст.. Необхідно відмітити праці Ш.Вердака (1923), Б.Заверухи (1976), Г.С.Куковиці (1976), М.П.Чайковського (1979), К.І.Геренчука (1981) тощо. Сучасні дослідження ландшафтів Східного Опілля здійснювали: М.Барна, Л.Царик, В.Черняк (1977) – особливості Голицького ботаніко-ентомологічного заказника, З.Герасимів (2007) – роль лісових угідь в оптимізації структури землекористування; П.Царик (2008) – роль регіональної екомережі у збере-

женні біотичного і ландшафтного різноманіття, Г.Лопух (2009) – сутність та особливості заповідного лісокористування тощо

Основною метою публікації: є дослідження структури, екологічного стану та перспективної динаміки, особливостей господарського використання лісів ДП "Бережанського ЛМГ" з позиції сталого розвитку території.

Завдання дослідження:

а) висвітлити стан поділу лісів на категорії в межах ДП "Бережанського ЛМГ";

б) проаналізувати перспективи стану та динаміка лісового фонду ДП "Бережанського ЛМГ";

в) висвітлити сучасний екологічний стан лісів ДП "Бережанського ЛМГ";

г) сучасні тенденції лісокористування.

Виклад основного матеріалу: Виходячи з положень "Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок" (2007) в межах досліджуваної території ліси поділено на такі категорії:

- ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення:

- ліси природоохоронного призначення з особливим режимом користування на рівнині;

- ліси природоохоронного призначення з обмеженим режимом користування на рівнині;

-рекреаційно-оздоровчі ліси:

- рекреаційно-оздоровчі ліси з особливим режимом користування на рівнині;

- рекреаційно-оздоровчі ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;

-захисні ліси:

- захисні ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;

-експлуатаційні ліси:

- експлуатаційні ліси на рівнині;

Як свідчать матеріали таблиці 1 майже 80% лісів Бережанського ЛМГ представлені експлуатаційними лісами 9,4% - це ліси природоохоронного призначення і всього 6,6% складають рекреаційно-оздоровчі ліси.

Таблиця 1

Поділ лісів на категорії

Категорії лісів	Площа за даними теперішнього лісовпорядкування	
	га	%
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення		
Пам'ятки природи	147,8	0,5
Заказники	2578,3	8,7
Ліси наукового призначення, включаючи генетичні резервати	44,0	0,2
Разом по категорії лісу:	2770,1	9,4

Категорії лісів	Площа за даними теперішнього лісовпорядкування	
	га	%
Рекреаційно-оздоровчі ліси		
Ліси у межах населених пунктів	56,6	0,2
Лісопаркова частина лісів зелених зон	259,2	0,9
Лісогосподарська частина лісів зелених зон	1632,1	5,5
Разом по категорії лісу:	1947,9	6,6
Захисні ліси		
Ліси уздовж смуг відведення залізниць	309,5	1,0
Ліси уздовж смуг відведення автомобільних доріг	439,1	1,5
Байрачні та інші захисні ліси	591,9	2,0
Разом по категорії лісу:	1340,5	4,5
Експлуатаційні ліси		
Експлуатаційні ліси	23495,5	79,5
Всього по лісогосподарському підприємству:	29554,0	100,0

Основні показники лісового фонду, приведені в цілому по лісгоспу, свідчать про його збалансованість, високу частку лісових земель

вкритих лісовою рослинністю (92%), відносну узгодженість нелісових земель, а також позитивні тенденції динамічних змін (табл.2)

Таблиця 2

Поділ загальної площі лісового фонду за категоріями лісових ділянок їх динаміка.

Категорії лісових ділянок	За даними л/в 2003р.		За даними л/в 2013 р.		Зміни за минулий період	
	га	%	га	%	± га	± %
1. Загальна площа земель лісогосподарського призначення	29087,0	100,0	29554,0	100,0	+467,0	+1,6
2. Лісові ділянки – усього	28513,9	98,2	29128,0	98,6	+614,1	+2,2
в тому числі:						
2.1. Вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – усього	26543,7	91,3	27221,9	92,1	+678,2	+2,6
в т.ч.: лісові культури	13531,6	46,5	13754,2	46,5	+222,6	+1,6
2.2. Не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – усього	1970,2	6,9	1906,1	6,5	-64,1	-3,3
в тому числі:						
– незамкнуті лісові культури	714,1	2,5	820,0	2,8	+105,9	+14,8
– лісові розсадники, плантації	182,7	0,6	121,7	0,4	-61,0	-33,4
– рідколіся	73,0	0,3	10,0	0,1	-63,0	-86,3
– згарища, загиблі насадження	7,0	-	-	-	-7,0	-100,0
– зруби	378,8	1,3	300,6	1,0	-78,2	-20,6
– галявини, пустирі	11,7	0,1	38,2	0,1	+26,5	+226,5
– біогалявини, декоративні галявини	148,8	0,5	182,8	0,6	+34,0	+22,8
– лісові шляхи, просіки, п/п розриви, лісові осушувальні канали	454,1	1,6	432,8	1,5	-21,3	- 4,7
3. Нелісові землі – усього	573,1	1,8	426,0	1,4	-147,1	-25,7
в тому числі:						
– рілля	68,6	0,2	6,6	-	-62,0	-90,4
– сіножаті	208,0	0,7	44,2	0,1	-163,8	-78,8
– пасовища	34,6	0,1	118,1	0,4	+83,5	+241,3
– багаторічні насадження	14,4	-	10,8	0,1	-3,6	-25,0
– води	11,5	-	19,2	0,1	+7,7	+67,0
– болота	3,8	-	4,7	-	+0,9	+23,7
– садиби, споруди	37,3	0,1	21,9	0,1	-15,4	-41,3
– траси	114,1	0,4	126,8	0,4	+12,7	+11,1
– інші нелісові ділянки	80,8	0,3	73,7	0,2	-7,1	-8,8
4. В тому числі землі, надані в тимчасове довготермінове користування	-	-	25,0	-	+25,0	-

Лісові масиви, представлені у Бережанському ЛМГ, відзначаються належною віковою структурою (41,9% - пристигаючі і стиглі ліси)

(рис.1), що дає можливість вести повноцінну лісгосподарську діяльність.

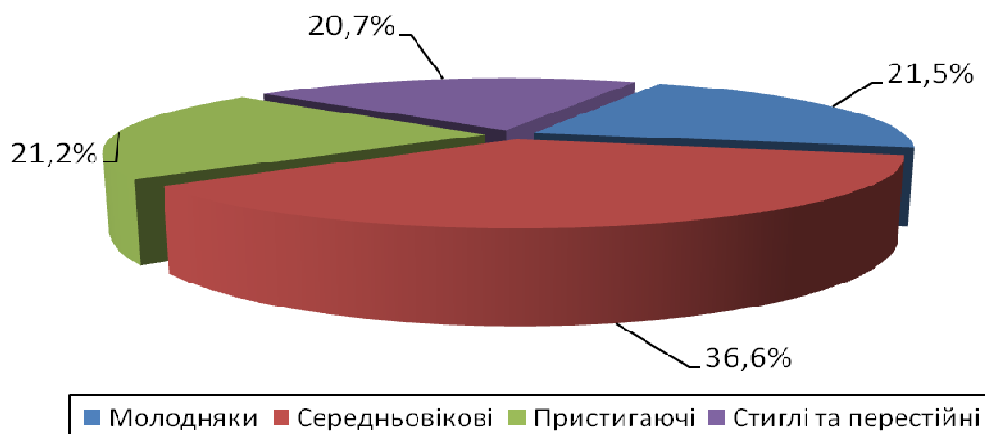

Рис. 1. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за групами віку

Діаграми розподілу вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за групами порід показує домінування традиційних для Східного Опілля твердолистяних порід - 88,3%, і підпорядкований характер хвойних (8,7%), та м'яколистяних (3,0%) (рис.2).

Такий поділ справедливий з позиції працівників лісового господарства. Водночас необхідно зауважити, що високий рекреаційний потенціал мають не тільки ліси зелених зон населених пунктів, а й місця масового відпочин-

ку і оздоровлення населення. Звідси потреба розширення категорії рекреаційних лісів продиктована доцільністю створення в межах Східного Опілля регіонального ландшафтного парку "Бережанське Опілля" на площі близько 5 тис.га, із яких до зони регульованої рекреації рекомендовано віднести 3 тис.га земельних угідь. Це означає, що лісові ресурси Бережанського ЛМГ мають виконувати не тільки лісгосподарські функції, а й важливі лісо-рекреаційні.

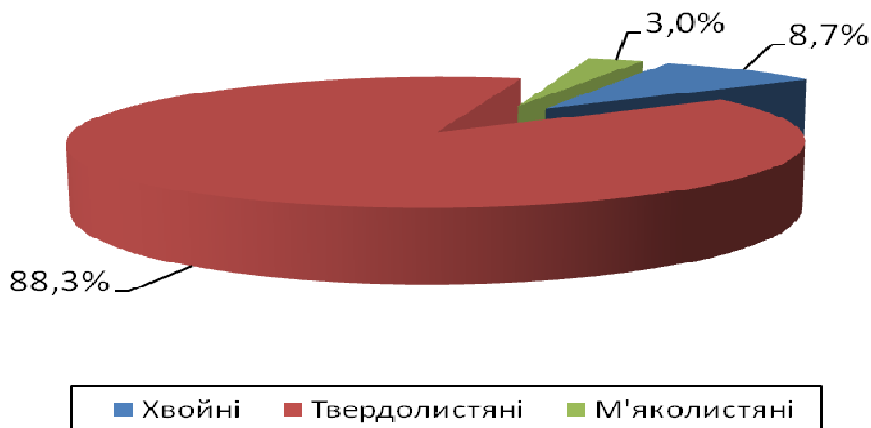

Рис. 2. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за групами порід

Водночас це ліси з цінними угрупованнями червонокнижних і регіонально рідкісних видів рослин, які потребують збереження.

Враховуючи наявність цінних у біотичному і ландшафтному відношеннях лісових угруповань (для прикладу лісове урочище Малинівка) з чисельними рідкісними видами рослин, єдиних їх місцезростань на Тернопіллі (за матеріалами департаменту екології та природних ресурсів Тернопільської облдержадміністрації) пропонується створення ботанічного

заказника загальнодержавного значення (рис.3).

Як бачимо цінність лісів Бережанського ЛМГ є багатоаспектною, а тому використання лісових ресурсів мало б відповідати їх ціннісним орієнтирам.

Стан і динаміка лісового фонду дають можливість в цілому оцінити екологічний стан лісів лісгоспу за рік. Вони були спрямовані на покращення якісного стану і продуктивності лісів, збереження і посилення їх захисних

властивостей. Негативного впливу на навколишнє середовище господарська діяльність не

спричинила.

Любка дволиста*
(*Platanthera bifolia* (L.) Rich. (*Orchis bifolia* L.)*

Булатка червона*
(*Cephalanthera rubra* (L.) Rich. (*Serapias rubra* L.)

Коручка пурпурова*
Epipactis purpurata Smith (*E. viridiflora* (Hoffm.) Krock., nom. rej. prop., *E. violacea* (Dur.-Duq.) Boreau, *E. sessilifolia* Peterm.)

Коручка мрозниковаида *
(*Epipactis helleborine* (L.) Crantz (*E. latifolia* (L.) All.)

Гніздівка звичайна*
(*Neottia nibus-avis* (L.) Rich

Зозулині черевички справжні*
(*Cypripedium calceolus* L.)

Зіновать біла **
(*Chamaecytisus albus* (Насц.) Rothm. (*Cytisus albus* Насц.)

	
<p>Вовчі ягоди звичайні ** (<i>Daphne mezereum L.</i>)</p>	<p>Кадило сарматське** (<i>Melitis sarmatica Klok.</i>)</p>

* види рослин, внесені до Червоної книги України

** види рослин, внесені до Переліку рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів рослинного світу на території Тернопільської області

Рис.3. Види рослин, що виявлені у межах території, перспективної для створення ботанічного заказника загальнодержавного значення "Урочище "Малинівка".

Рис. 4. Литвинівське лісництво. Свіжа грабова бучина.

В районі розташування лісгоспу шкідливих виробництв, які мали б негативний вплив на стан лісових насаджень, не має.

Найбільшої шкоди лісовим насадженням завдають природні стихійні явища (вітровали, буреломи, сніголами), шкідники та хвороби лісу, що обумовлює погіршення санітарного стану насаджень. Територія лісгоспу радіоактивного забруднення не зазнала.

Починаючи з 2002 року, на території лісгоспу проводиться моніторинг лісів першого рівня. Щорічно спеціалістами лісгоспу ведеться спостереження за станом лісів на семи ділянках моніторингу, місця яких визначені згідно розрахунків за спеціальними програмами,

проведених спеціалістами УкрНДІЛГА. Згідно "Методичних рекомендацій з моніторингу лісів України першого рівня" (Харків 2001) на кожній ділянці визначається ряд показників, найголовніші з яких дефоліація крони, деформація крони, щільність крони, пошкодження облікових дерев. Зібрана інформація надсилається в лабораторію моніторингу і сертифікації лісів УкрНДІЛГА для систематизації, оцінки та аналізу.

Результати моніторингу систематизуються в цілому по лісах України і надсилаються в міжнародні установи згідно конвенції про транскордонне забруднення повітря. Моніторинг лісів є складовою частиною державної

Місцезнаходження ділянок моніторингу першого рівня

Лісогосподарське підприємство	Лісництво	№ кварталу	№ Виділу
ДП "Бережанське лісомисливське господарство"	Бережанське	16	6
	Завалівське	23	3
	Підгаєцьке	48	1
		60	16
	Литвинівське	48	7
	Конюхівське	55	19
Нараївське	38	4	

З 2011 року проведення спостережень на ділянках моніторингу покладено на лісгоспи згідно п. 5 наказу Держлісагентства №60 від 30 березня 2011 року.

Висновки: Державне підприємство "Бережанське ЛМГ" приурочене до Східного Опілля і є одним із сучасних лісомисливських господарств Тернопільщини зі збалансованою віковою і породною структурами. Воно займає чільне місце у системі господарського природокористування.

Водночас наявність унікальних у рекреаційному і природоохоронному аспектах ландшафтів з високим природно-ресурсним потенціалом ставить першочергове завдання збалансованого використання лісових ресурсів. Серед запропонованих шляхів – створення регіонального ландшафтного парку "Бережанське Опілля" на площі близько 5 тис.га та створення на площі кількох десятків гектарів ботанічного заказника в лісовому урочищі Малинівка.

Література:

1. Природа Тернопільської області / За ред. К.І. Генсірука. – Львів: Вища школа. 1979. – 167 с.
2. Фондові матеріали департаменту екології і природних ресурсів Тернопільської ОДА, 2014
3. Фондові матеріали Бережанського лісгоспу.

References:

1. Pry`roda Ternopil`s`koyi oblasti / Za red. K.I. Gensiruka. – L`viv: Vy`shha shkola. 1979. – 167 s.
2. Fondovi materialy` departamentu ekologii i pry`rodny`x resursiv Ternopil`s`koyi ODA, 2014
3. Fondovi materialy` Berezhans`kogo lisgospu.

Резюме:

Пилипчук О. ПОЛІАСПЕКТНІЕ ИЗМЕРЕНИЯ СТОЙКОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЛЕСНОГОХОЗЯЙСТВА ДП "БЕРЕЖАНСЬКОГО ЛМГ".

Рассмотрен вопрос полиаспектного подхода к развитию лесного хозяйства на примере ГП "Бережанського ЛМГ" в контексте современной стратегии устойчивого развития. Проанализированы основные показатели возрастной и породной структур лесов, их разделение на основные категории, структуру лесного фонда за категориями участков за период 2003, 2013 годов. Созданы картографические диаграммы распределения лесов за возрастными группами и лесообразующими породами, проанализировано экологическое состояние лесов. Поддержано предложение относительно создания регионального ландшафтного парка "Бережанське Ополье" на землях с богатым потенциалом природных и историко-культурных рекреационных ресурсов, и создание в лесном урочище "Малиновка" ботанического заказника общегосударственного значения. Расширен спектр рекреационных и природоохранных аспектов современного функционирования лесохозяйственного предприятия в интересах регионального развития и местных громад.

Ключевые слова: лесопользование, Бережанское лесохозяйство, устойчивое развитие, полиаспектные измерения.

Summary:

O. Pilipchuk. POLIASPEKT MEASUREMENT RACK OF FORESTRY DP "BEREZHZANY LMG".

The question poliaspekt approach to the development of forestry as an example of SOE "Berezhanskogo LMG" in the context of modern sustainable development strategies. Analyzed main indicators of age and species composition of forests, their division into main categories, the structure of forest fund plots for the categories for the period 2003, 2013. Created mapping the distribution diagram of the forest age and tree species, analyzed the environmental condition of the forest. Supported the proposal for the establishment of the regional landscape park "Berezhanskoe Opole" on the lands with a rich potential of natural, historical and cultural recreational resources, and the creation of forest tract "robin" botanical reserve of national importance. Extended range of recreational and environmental aspects of the functioning of modern forestry enterprise in the interest of regional development and local communities.

Keywords: forest, Berezhany forest hunting economy, sustainable development, poliaspektnyye measurement.